

УДК 336.77

**ОЦІНКА СТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ ЯК ФАКТОР
ФІНАНСОВОГО УСПІХУ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ****М. ІГНАТИШИН, Т. ТЮХ**
Мукачівський державний університет

В даній статті проведено дослідження структури кредитного портфелю діючого банку за різними ознаками, що в свою чергу дає змогу комерційним банкам вибрати раціональний варіант розміщення ресурсів, напрямки кредитної політики банку, знизити ризик за рахунок диверсифікації кредитних вкладень, прийняти рішення щодо доцільності надання позики клієнтам залежно від їх кредитоспроможності.

Ключові слова: цесія, диверсифікація, портфельна диверсифікація, сек'юритизація, галузева диверсифікація, бланковий та ломбардний кредит.

Надання кредитів завжди було й залишається однією з пріоритетних функцій будь – якого банку. Динаміка кредитних вкладень комерційних банків України свідчить, що обсяг кредитування за останні роки стрімко зростає. Достатньо високі темпи зростання можна пояснити тим, що кредитні операції банку є найбільш прибутковими і забезпечують близько 2/3 сукупних доходів комерційного банку. Але незважаючи на високий рівень доходності, кредитні операції супроводжуються також підвищеним ризиком. Актуальність даної теми полягає в тому, що для здійснення успішної діяльності, проведення кредитних операцій та забезпечення належного рівня доходності банки повинні здійснювати постійне та систематичне управління власним кредитним портфелем, оцінювати обсяг та якість кредитних вкладень з метою зниження ризику. В умовах економічної кризи, нестабільності правового законодавства, в сучасних умовах діяльності комерційних банків суттєво зростає значення оцінки кредитного портфелю, і вона стає однією з найважливіших частин загального аналізу банківської діяльності та системи управління кредитною установою.

Об'єкт та методи дослідження

Проблеми, які пов'язані із управлінням кредитним ризиком та управлінням кредитним портфелем комерційного банку привертають увагу багатьох вчених.

Теоретичні, методологічні аспекти управління кредитним портфелем відображені в роботах вчених у галузі банківської справи, банківського менеджменту, аналізу кредитного ризику та кредитного портфелю таких, як: Ф.Ф.Бутинець, А.М. Герасимовича, А.А.Мещеряков, З.І.Щибиволок, О.П. Ковальов та інші.

У працях вчених розглядаються дослідження з методології управління кредитними ризиками, формування та управління кредитним портфелем комерційного

банку, наводиться класифікація кредитів, визначаються принципи кредитної діяльності банків. Однак в їх дослідженнях недостатньо акцентується увага щодо оцінки кредитного портфелю за певними ознаками та використання методів управління ризиками кредитного портфелю. Тому дана тематика є актуальною, так як кредитування є одним з основних напрямків діяльності комерційних банків.

Постановка задачі

Метою статті є дослідження структури кредитного портфелю комерційного банку за галузевою ознакою, а також за видами забезпечення та вивчення основних методів управління ризиком кредитного портфелю.

Результати та їх обговорення

У структурі активних операцій комерційних банків традиційно найбільшу питому вагу займають кредитні операції. Пов'язано це з об'єктивною властивістю капіталу спрямовуватися у сферу, де найвища норма прибутку. Кредитні операції – це один із найбільш ефективніших, тобто прибуткових способів розміщення вільних грошових ресурсів. Але разом з цим, кредитування являється і найбільш ризиковим напрямком банківської діяльності. Здійснюючи кредитні операції, комерційні банки стикаються з наявністю кредитного ризику. Кредитний ризик визначається ймовірністю того, що позичальник не зможе або не захоче виконати зобов'язання згідно з кредитною угодою. Слід відмітити, що кредитний ризик є основним серед банківських ризиків[1].

Аналіз системи комерційних банків показує, що стрімке погіршення фінансового стану багатьох банків було спричинено саме збитками у кредитній діяльності. Ці збитки зумовлені невчасною сплатою відсотків за надані кредити, неповернення самих боргів, а часто й залученням надто дорогих кредитних ресурсів та їх неефективним розміщенням. Тому однією з найважливіших задач управління кредитною діяльністю є постійний аналіз кредитного портфелю банку з метою зниження ступеня ризику.

Від структури і якості кредитного портфелю банку значною мірою залежить його стабільність, репутація та фінансовий успіх. Саме через це необхідно аналізувати якість позичок, проводити незалежні експертизи великих кредитних проектів і заходів, виявляти випадки відхилення від кредитної політики. Постійний аналіз кредитного портфелю дає змогу вибрати раціональний варіант розміщення ресурсів, напрями кредитної політики банку, знизити ризик за рахунок диверсифікації кредитних

вкладень, прийняти рішення щодо доцільності надання позики клієнтам залежно від їх кредитоспроможності, галузевої належності та ін. За результатами аналізу керівництво банку має змогу прийняти рішення про зміну напрямів кредитування.

Кредитний портфелью являє собою сукупність виданих позик, які класифікують на основі різних критеріїв, пов'язаних з різними чинниками кредитного ризику або зі способом захисту від нього. Кредитний портфель – це сукупність всіх кредитів, наданих банком для одержання доходів [4].

Управління кредитним портфелем дає змогу збалансувати ризик всього портфелью, контролювати ризик, який притаманний тим або іншим клієнтам, ринкам, кредитам та умовам діяльності.

Аналіз кредитного портфелью потребує дослідження його структури в розрізі груп ризику, ступеня забезпеченості, галузевої структури, форми власності позичальників, а також вивчення динаміки кожної групи.

Одним із напрямів аналізу кредитного портфелью є оцінка кредитів за галузевою ознакою. Дослідження галузевої структури дає змогу визначити галузеву диверсифікацію кредитів порівняно з попередньою звітною датою. Для цього розраховується питома вага вкладених в окремі галузі позик у цілому, а також у динаміці. Галузева диверсифікація кредитних вкладень повинна сприяти розвитку пріоритетних галузей економіки. Структурний аналіз проводиться для визначення надмірної концентрації кредитних операцій в одному сегменті, що підвищує ступінь кредитного ризику. Проте надмірна диверсифікація кредитного портфелью створює певні труднощі в управлінні позиковими операціями та може стати причиною банкрутства банку, тому зарубіжні комерційні банки визначають для себе межі вкладення ресурсів у певний сегмент, тобто методів лімітування [2].

Дослідимо структуру кредитного портфелью КБ «Коопінвестбанк» за галузевою ознакою за 2007-2008 рр. так як саме в цей період відзначився зростанням обсягів кредитування у національній та іноземній валютах. Дана структура наведена в табл. 1.

Таблиця 1.
Аналіз структури кредитного портфелю КБ «Коопінвестбанк» за галузевою ознакою

Вид економічної діяльності	2007		2008		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Державне управління	112	0,05	237	0,08	125	0,03
Кредити органам влади	–	–	–	–	–	–
Виробництво	57 421	27,45	74 015	25,52	16 594	-1,93
Нерухомість	632	0,30	1 037	0,36	405	0,06
Торгівля	54 604	26,10	82 338	28,39	27 734	2,29
Сільське господарство	17 949	8,58	19 502	6,72	1 553	-1,86
Кредити фізичним особам	41 271	19,73	73 395	25,31	32 124	5,58
Інші	37 222	17,79	39 492	13,62	2 270	-4,17
Усього	209 211	100	290 016	100	80 805	-

Аналіз показників табл. 1 засвідчує, що структура кредитного портфелю даного банку за галузевою ознакою планується раціонально. За 2008 рік найбільша частка кредитних ресурсів спрямована в торгівлю, 28,39% загального обсягу кредитного портфелю. спостерігається тенденція до збільшення питомої ваги вкладень у торгівлю порівняно з 2007 роком на 2,29%. Це зумовлено великим попитом на кредитні ресурси саме в цій галузі. Зацікавленість банку вкладати ресурси в цю галузь обумовлена високою оборотністю цих позик. Значна частка кредитів спрямована також у виробництво 25,52%, але порівняно з 2007 роком наявна негативна тенденція – зменшення на 1,93%. Вага кредитів наданих фізичним особам зросла з 19,73% (2007 рік) до 25,31% (2008 рік). Частка кредитних вкладень в сільське господарство знизилась на 1,86% і становить 19 502 тис. грн., 0,36% обсягу кредитного портфелю вкладена в нерухомість.

Структура кредитного портфелю КБ «Коопінвестбанк» є диверсифікованою, тобто банк з метою зниження ризику намагається розподілити кредити між клієнтами, котрі здійснюють діяльність в різних галузях економіки. Порівняно з попереднім періодом диверсифікація дещо поліпшилась, збільшилась частка вкладень у торгівлю та нерухомість. Але, незважаючи на поліпшення, слід для зниження ризику продовжувати збільшення кредитних вкладень у виробництво, торгівлю, сільське

господарство, тобто основні галузі економіки і зменшувати кредитування інших, неосновних галузей, адже це зона підвищеного рівня ризику для банку.

Аналіз структури кредитного портфелю КБ «Коопінвестбанк» за галузевою ознакою в динаміці за 2007 – 2008 роки наведено на рис.1.

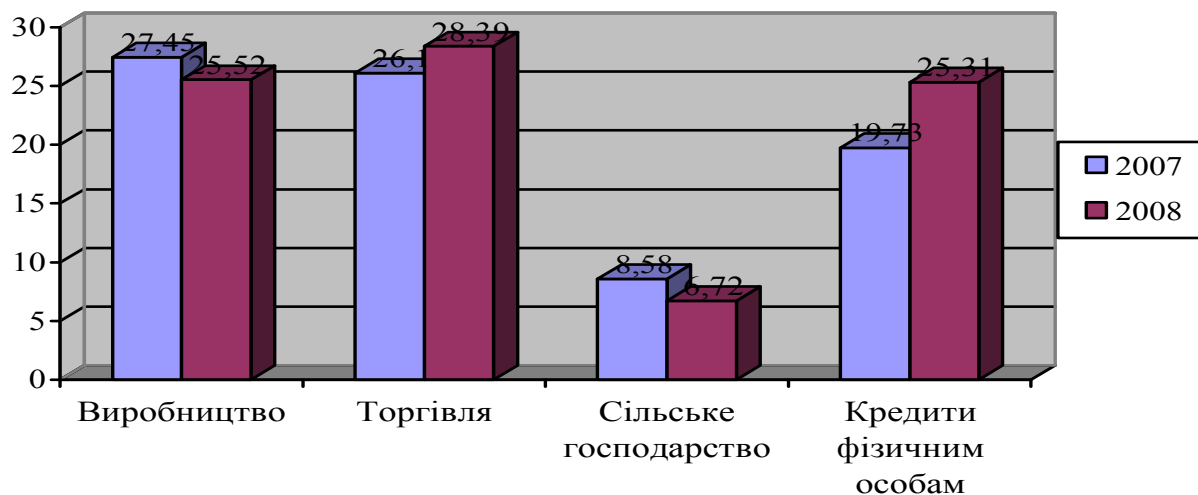

Рис. 1. Динаміка кредитного портфелю КБ «Коопінвестбанк» за галузевою ознакою за 2007 – 2008 рр.

Ще одним із заходів контролю за кредитним ризиком є забезпечення кредитів. Забезпечення – це запасний метод отримання невикраденого боргу (основної суми та процентів) у разі неплатоспроможності позичальника.

Залежно від наявності і характеру забезпечення виділяють: забезпечені (ломбардні) позики та незабезпечені (бланкові) позики. Основна частина банківських кредитів видається під забезпечення, що є одним з принципів банківського кредитування. Основними формами забезпечення в банківській практиці являються: застава, гарантія, поручительство, цесія та договори страхування кредитів [4].

Аналізуючи структуру кредитного портфелю за даним напрямком перш за все необхідно звертати увагу на питому вагу незабезпечених позик у загальному обсязі кредитних вкладень. За даними табл. 2. проаналізуємо структуру кредитного портфелю КБ «Коопінвестбанк» за видами забезпечення.

Таблиця 2.
Аналіз структури кредитного портфелю КБ «Коопінвестбанк» за видами забезпечення

Вид забезпечення	2007		2008		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.Незабезпечені кредити	14 146	6,76	28 049	9,67	13 903	2,91
2.Кредити, що забезпечені	195 065	93,24	261 967	90,33	66 905	-2,91
2.1.Гарантіями і поручительствами	–	–	-	–	-	--
2.2.Заставою у тому числі:	195 065	93,24	261 967	90,33	66 905	-2,91
2.2.1.Нерухоме майно	7 606	3,64	12 416	4,28	4 810	0,64
2.2.2.Інше нерухоме майно	71 311	34,08	116 509	40,17	45 198	6,09
2.2.3.Цінні папери	-	-	-	-	-	-
2.2.4. Грошові депозити	14 209	6,79	13 718	4,73	-491	-2,06
2.2.5.Інше майно	101 939	48,73	119 324	41,15	17 385	-7,58
Усього	209 211	100	290 016	100	80 805	-

З табл. 2 видно, що в 2008 році вага незабезпечених кредитів у кредитному портфелі КБ «Коопінвестбанк» була на рівні 9,67%, проте спостерігається негативна тенденція, адже порівняно з попереднім періодом, обсяг незабезпечених кредитів зріс на 2,91%, що підвищує рівень кредитного ризику. Дослідження можна продовжувати в напрямі більш глибокого вивчення структури за видами забезпечення.

Найбільш поширеним видом забезпечення в аналізованому періоді є застава іншого майна. У 2008 році його частка становить – 41,15%, але порівняно з минулим періодом частка зменшилась на 7,58%. Значний відсоток застави представлений у вигляді нерухомого майна – 40,17% у звітному періоді та 34,08% в базовому. Незначна частка припадає на грошові депозити 4,73% і простежується тенденція до зменшення порівняно з базовим періодом на 2,06%. Відсутній такий вид забезпечення як, гарантія та поручительство, а також цінні папери. Незважаючи на те, що частка незабезпечених кредитів є порівняно невеликою але банку необхідно проводити політику, щодо зменшення питомої ваги бланкових кредитів. Аналіз структури кредитного портфелю за видами забезпечення наводиться в динаміці на рис. 2, де спостерігається негативна динаміка незабезпечених кредитів.

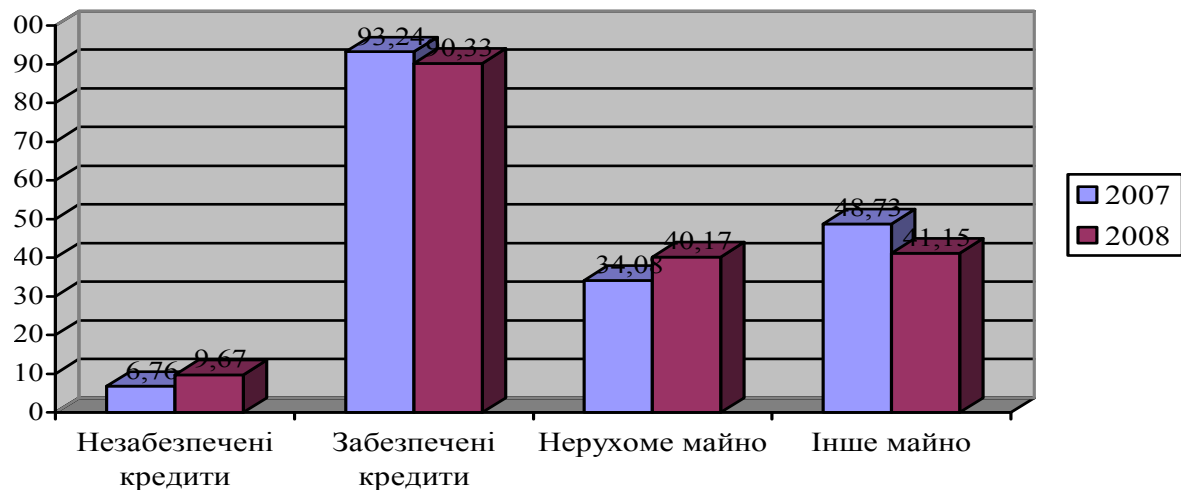

Рис. 2. Динаміка кредитного портфелю КБ «Коопінвестбанк» за видами забезпечення

Крім проведення аналізу кредитного портфелю за різними ознаками з метою зниження кредитного ризику використовуються також методи управління ризиком кредитного портфелю банку до яких належать: диверсифікація, встановлення лімітів, формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків та сек'юритизація активів.

Метод диверсифікації полягає у розподілі кредитного портфелю серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристика (величина капіталу, форма власності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон). Найбільш поширеними видами диверсифікації є галузева та портфельна.

Галузева диверсифікація означає розподіл кредитів між клієнтами, котрі здійснюють діяльність у різних галузях економіки. Для зниження загального ризику портфелю вирішальне значення має добір галузей, який здійснюється за результатами статистичних досліджень. За допомогою аналізу виявляються такі галузі, де результати різною мірою залежать від загального стану економіки. Якщо одна галузь перебуває на стадії економічного росту, то інша переживає стадію спаду, а з часом їх позиції змінюються на протилежні. Тоді зниження доходів від однієї групи клієнтів компенсується підвищенням доходів від іншої, що допомагає стабілізувати доходи банку та знизити ризик.

Портфельна диверсифікація означає розподіл кредитів між різними категоріями позичальників – великими і середніми компаніями, підприємствами малого бізнесу, фізичними особам, урядовими та громадськими організаціями. Кредити, надані у сфері

малого бізнесу, часто супроводжуються підвищеним рівнем ризику, незважаючи на вищий рівень дохідності. Такі позичальники нерідко обмежені у виборі кредитора, тому банк може диктувати власні умови кредитної угоди. Якщо позичальник є велика компанія, то кредитний ризик оцінюється як незначний.

Метод диверсифікації слід застосовувати продумано та обережно, орієнтуючись на статистичний аналіз і прогнозування, враховуючи можливості самого банку. Диверсифікація потребує професійного управління та глибокого знання ринку. Саме тому надмірна диверсифікація призводить не до зменшення, а до зростання кредитного ризику. Адже навіть у великому банку не завжди є достатня кількість кваліфікованих фахівців, котрі мають глибокі знання у багатьох галузях економіки і практичний досвід роботи з різними категоріями позичальників [3].

Наступним є метод встановлення лімітів, який полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позичок, що дозволяє обмежити ризик. Ліміти можуть установлюватися за видами кредитів, категоріями позичальників, за кредитами в окремих галузях, за найбільш ризикованими напрямками кредитування. Кредитний ризик банку обмежується встановленням ліміту загального обсягу кредитного портфелю, обмеженнями величини кредитних ресурсів філій банку. Даний метод застосовується у практиці як на рівні окремого комерційного банку, так і на рівні банківської системи в цілому.

Створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків як один із методів управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів. З одного боку, резерв під кредитні ризики служить захистом вкладників, кредиторів та акціонерів банку, а з іншого – резерви підвищують надійність і стабільність банківської системи в цілому. Для покриття можливих втрат передбачається створення соціального резерву переказуванням частини коштів банку на окремі рахунки, з яких у разі неповернення кредиту списується відповідна сума. Якщо такий резерв не сформовано, то втрати за кредитними операціями відшкодовуються за рахунок власного капіталу банку, а значні кредитні ризики можуть призвести до повної втрати капіталу і банкрутства банку. Отже, створення резерву дає змогу уникнути негативного впливу кредитних ризиків на величину основного капіталу і є способом самострахування банку [5].

Одним із нових методів управління ризиком кредитного портфелю являється метод під назвою сек'юритизація. Сек'юритизація - це продаж активів банку через перетворення їх в цінні папери, які в подальшому розміщуються на ринку. В основному цей метод застосовується до банківських кредитів, даючи можливість банкам передавати кредитний ризик іншим учасникам ринку – інвесторам, які купують цінні папери. Сек'юритизація активів знижує рівень ризикованості баку, покращує якість активів. У процесі сек'юритизації беруть участь кілька сторін: банк як ініціатор продажу пакету кредитів; компанія, яка займається емісією цінних паперів; гарант (страхова компанія); інвестори (фізичні чи юридичні особи, котрі купують папери на ринку). Прикладами сек'юритизації активів є іпотечні кредити, автомобільні позички, кредити на придбання обладнання [3].

Висновки

Отже, проводячи кредитні операції, банки стикаються з наявністю ризику. Тому, з метою зниження рівня кредитного ризику, банківські установи проводять постійне дослідження структури кредитного портфелю за різними ознаками, такими як: за забезпеченням, за галузевою ознакою, за видами позичальників, за групами ризику та ін.

Проводячи дослідження структури кредитного портфелю КБ «Коопінвестбанк» за галузевою ознакою, можна побачити, що структура портфелю є диверсифікованою, тобто наявні вкладення в різні галузі економіки. Проте, в подальшому необхідно проводити політику, щодо збільшення кредитних вкладень в основні галузі економіки, такі, як виробництво, торгівля, промисловість та зменшувати питому вагу ресурсів спрямованих в неосновні галузі, які є осередком підвищеного рівня ризику. За ознакою забезпечення, видно, що частка незабезпечених кредитів становить 9,67% і простежується тенденція до збільшення обсягу бланкових кредитів порівняно з попереднім періодом. Така тенденція є негативною тому, що також підвищує рівень ризику.

Крім аналізу структури портфелю, використовуються методи управління ризиком кредитного портфелю, а саме: метод диверсифікації, метод лімітування, створення резерву для відшкодування втрат за кредитними операціями, а також метод сек'юритизації.

Дана тема дослідження має перспективи розвідок так як за останні роки в банківській сфері України загострились кризові явища, які значною мірою спричинені

підвищенням ризику кредитних операцій. Виникнення проблемних кредитів зумовлено багатьма чинниками, які не можуть контролюватись банками, тому у відновленні рівня кредитування господарської діяльності підприємств необхідна допомога держави. Для вирішення проблем кредитування в регіонах необхідно удосконалювати державну політику, яка буде спрямована на підтримку короткострокового кредитування підприємств і розвиток пільгового довгострокового кредитування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бутинець Ф.Ф. Аналіз діяльності Комерційного банку – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 384с;
2. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності – К.: КНЕУ, 2005. – 599с;
3. Мещеряков А.А. Фінансовий менеджмент у банку – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 208с;
4. Щибиволок З.І. Аналіз банківської діяльності – К.: Карт – Бланш, 2006. – 348с;
5. О.П. Ковальов, Методологія управління кредитним ризиком // Формування ринкових відносин в Україні. - 2006. - №3 – с. 31 – 36.
6. Фінансова звітність КБ «Коопінвестбанк».

АННОТАЦИЯ

ОЦЕНКА СТРУКТУРЫ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КАК ФАКТОР ФИНАНСОВОГО УСПЕХА И ДЕЛОВОЙ РЕПУТАЦИИ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА

В данной статье проведены исследования структуры кредитного портфеля действующего банка по различным признакам, что в свою очередь позволяет коммерческим банкам выбрать рациональный вариант размещения ресурсов, направления кредитной политики банка, снизить риск за счет диверсификации кредитных вложений, принять решение о целесообразности предоставления ссуды клиентам в зависимости от их кредитоспособности.

Ключевые слова: цессия, диверсификация, портфельная диверсификация, секьюритизация, отраслевая диверсификация, бланковый и ломбардный кредит

THE SUMMARY

EVALUATION OF THE STRUCTURE OF CREDIT PORTFOLIO AS A FACTOR OF FINANCIAL SUCCESS AND BUSINESS REPUTATION OF A COMMERCIAL BANK.

The research of the structure of credit portfolio of the acting bank according to the different peculiarities is conducted in the article, which in its turn give the possibility to the commercial banks to choose the rational variant of resources' placement, directions of credit policy of a bank, to decrease the risk by means of diversification of credit investment, to make a decision concerning expediency of giving the loan to the clients depending on their creditability.

Key words: transfer, diversification, portfolio diversification, securitization, branch diversification, blank and lombard credit.